

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในความเป็นมนุษย์ การพัฒนาการเรียนรู้เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด อวัยวะที่สำคัญในการเรียนรู้คือ สมอง ซึ่งมีโครงสร้างที่ซับซ้อนมาก ทุกคนมีสมองซึ่งเป็นสิ่งที่ธรรมชาติให้มา แต่เรายังได้ประโยชน์จากสมองน้อย จึงจำเป็นที่จะทำให้มนุษย์มีการเรียนรู้ที่ดี มีการพัฒนาเต็มศักยภาพของมนุษย์ (ประเวศ วะสี, 2542, หน้า 8) ซึ่งการทำงานของสมองทั้ง 2 ซีก คือ สมองซีกซ้าย และสมองซีกขวาเป็นตัวกำหนดวิถีทางในการคิด การเรียนรู้และการย่อยข้อมูลของเด็กที่แตกต่างกันไป ระบบการทำงานของสมองทั้ง 2 ซีก ทำงานเหมือนกัน แต่กลับข้างกัน นั่นคือ สมองจะควบคุมการทำงานของร่างกายฝั่งตรงข้าม ทั้งการเคลื่อนไหวและการรับรู้ สมองซีกซ้ายควบคุมการทำงานของร่างกายซีกขวา สมองซีกขวาควบคุมการทำงานของร่างกายซีกซ้าย แต่ความเหมือนกันทางกายภาพระหว่างซีกซ้ายและซีกขวาของสมองและร่างกายเรานั้นมิได้หมายความว่า สมองทางขวาและทางซ้ายสามารถทำอะไรได้เหมือนกันทุกประการ อย่างไรก็ตามเราไม่ควรเน้นหรือให้ความสำคัญต่อความชำนาญของสมองมากเกินไป สมองทั้ง 2 ซีก ควรทำงานอย่างมีสมดุล โดยการควบคุมทักษะที่แต่ละข้างถนัดหรือทำงานดีที่สุด กล่าวโดยทั่วไปสมองซีกซ้ายเกี่ยวข้องกับกระบวนการวิเคราะห์ โดยเฉพาะการสื่อและการรับรู้ความสามารถในการตีความหมายสัญลักษณ์ทุกชนิด ความสามารถทางภาษา ความสามารถในการมองเห็นรายละเอียดและข้อมูลนานาชาติ ความสามารถที่จะเข้าใจและทำตามคำสั่งการฟัง การโยงสัมพันธ์กับสิ่งที่ได้ยิน ความสามารถในทางตรรกะ ส่วนสมองซีกขวาเกี่ยวข้องกับระบบการทำงานของประสาทสัมผัสในลักษณะแฮบติค ซึ่งเป็นระบบที่รับรู้ข้อมูลทางผิวหนัง การเคลื่อนไหวของข้อต่อผสมผสานกับการเคลื่อนไหวทั้งตัว ความสามารถในการใช้ร่างกายและพื้นที่รอบตัว ซึ่งเป็นความสามารถทางการกีฬา ความสามารถเกี่ยวกับรูปทรงและรูปแบบความสามารถทางศิลปะทางสร้างสรรค์ (Spring & Dutch, 1993, อ้างใน อรุณฯ ลิขิตศิริ)

การใช้สมองข้างที่ถนัดมีผลกระทบต่อรูปแบบหรือลีลาในการเรียนรู้ของเด็กมาก ดังนั้นครูควรจะฝึกให้เด็กได้มีการพัฒนาสมองทั้ง 2 ซีก ถ้าเห็นว่าเด็กมีความถนัดและความสามารถทางด้านใดก็ให้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีศักยภาพมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ควรจัดกิจกรรมที่จะกระตุ้นสมองอีกซีกหนึ่งให้ได้มีศักยภาพมากขึ้น โดยวิธีนี้ปัญญาหรือความสามารถของเด็กก็จะไม่มีเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง แต่จะมีหลากหลายในแต่ละบุคคลด้วย

เมื่อกล่าวถึงปัญหาที่หลากหลายหรือพหุปัญญา หรือความฉลาดแล้ว โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ได้จำแนกความสามารถหรือสติปัญญาของมนุษย์ไว้ 8 ด้าน ดังนี้ คือ

(1) สติปัญญาด้านภาษา หมายถึง เด็กที่มีความรู้สูงในการใช้ภาษา มีแนวโน้มที่จะเก่งด้านการพูด มีการใช้คำศัพท์ที่หรูหรา มีความสามารถในการจัดกระทำเกี่ยวกับโครงสร้างของภาษา เสียงและความหมาย (2) สติปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ หมายถึง ความสามารถเข้าใจหลักการและเหตุผลหรือเป็นผู้ที่มีความสามารถสูงในการใช้ตัวเลข มีความเข้าใจในการเห็นความสัมพันธ์แบบแผน ตรรกะวิทยา การคิดเชิงนามธรรม การคำนวณ คิดแก้ปัญหาและคาดการณ์โดยจัดหมวดหมู่ สันนิษฐาน สรุป ชอบทดลองเชิงตรรกะ (3) สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถในการสร้างภาพ 3 มิติ หรือคิดเป็นภาพที่ชัดเจน มีความสามารถสูงในการเห็นพื้นที่ (4) สติปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวหมายถึง ความสามารถสูงในการใช้ร่างกายทั้งหมด หรือบางส่วน ในการแก้ปัญหาแสดงความคิด ความรู้สึก และความสามารถในการใช้มือประดิษฐ์ (5) สติปัญญาด้านดนตรีและจังหวะ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถสูงด้านดนตรีในการคิดเป็นดนตรี สามารถฟัง, จำได้, รู้ได้ และอาจปฏิบัติได้ด้วยความสามารถและความเข้าใจและวิเคราะห์ดนตรี (6) สติปัญญาด้านมนุษย์สัมพันธ์หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และเจตนาของผู้อื่น (7) สติปัญญาด้านตนเองและการเข้าใจตนเอง หมายถึง ความสามารถสูงในการรู้จักตนเอง สามารถประพฤติปฏิบัติตนได้จากความรู้จักตนนี้ รู้ว่าตนเป็นใคร มีความสามารถทำอะไรได้บ้าง ควรมีการโต้ตอบสิ่งต่าง ๆ อย่างไร สิ่งใดควรหลีกเลี่ยง สิ่งใดควรเสาะแสวงหา ความสามารถในการรู้จักตน ได้แก่ รู้จักตนเองตามความเป็นจริง เช่น มีจุดอ่อน จุดแข็ง เรื่องใด มีความรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด ความปรารถนาของตน มีความสามารถเข้าใจตนเองและฝึกตนเอง (8) สติปัญญาด้านการรักษารัฐชาติ หมายถึง ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เข้าใจความสำคัญของตนเองและสิ่งแวดล้อม (โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์, 1993 อ้างใน เขียวพา เดชะคุปต์)

ทฤษฎีพหุปัญญาดังกล่าวข้างต้นนอกจากจะช่วยให้ครูเข้าใจความสามารถ ความถนัดของตนแล้ว ยังช่วยให้เข้าใจถึงความสามารถหรือปัญญาด้านต่าง ๆ ของเด็กด้วย ปัญญาด้านที่เด่นของเด็กก็จะเป็นรูปแบบการเรียนรู้ของเด็กผู้นั้น คือ เด็กจะเรียนรู้ได้ดีจากสติปัญญาด้านนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรมีความหลากหลาย โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ปัญญาด้านนั้นๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีสติปัญญาที่แตกต่างกัน ครูจึงต้องหาวิธีสอนหรือจัดกิจกรรมให้ได้สติปัญญาครบทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันนี้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (หมวด 4 มาตรา 22, 23, 24, หน้า 21-25) กล่าวว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้อง

กับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้เพื่อมาใช้ป้องกันและแก้ไข ปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ เรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากความเป็นมาของพหุปัญญา และแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ดังกล่าวข้างต้น ทางสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่อยตระหนัก ถึงความสำคัญและความจำเป็นในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามศักยภาพของตนเอง และพัฒนาสังคมได้เหมาะสมกับความสามารถ รวมทั้งพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครู หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ให้เจริญถึงขีดสุด เพื่อบรรลุ เป้าหมายของการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นเด็กดี เก่ง และมีความสุข จึงได้ส่งครูแกนนำระดับก่อน ประถมศึกษาของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่อย เข้าร่วมอบรม เชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาพหุปัญญา เพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ที่จัดขึ้น ณ โรงแรมฮอลิเดย์ การ์เดน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 10-12 พฤษภาคม 2542 ซึ่งผู้ศึกษาเป็นผู้หนึ่งใน คณะครูแกนนำระดับก่อนประถมศึกษาของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ แม่อย ที่มีโอกาสได้เข้าร่วมรับการอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ หลังจากนั้นต่อมาทางสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอแม่อยจึงได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การพัฒนาพหุปัญญาเพื่อการ เรียนรู้ของเด็กปฐมวัย” ให้แก่ ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ในวันที่ 14-16 กรกฎาคม 2542 ณ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 12 อำเภอแม่อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีศึกษานิเทศก์ร่วมกับคณะครูแกนนำ ระดับก่อนประถมศึกษา เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาพหุปัญญาเพื่อ การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยให้แก่ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาทุกคนให้มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการพัฒนาพหุปัญญาและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัด การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา รวมทั้ง จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อให้สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เพราะครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา เป็นบุคคลสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาวิธีการจัดประสบการณ์การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาเด็กตามแผนการจัดประสบการณ์ในทุก ๆ ด้าน ซึ่งในการอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้มีเนื้อหา แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมองและสติปัญญา รวมทั้งกิจกรรมเพื่อพัฒนาหุปัญญา ดังรายละเอียด ตามตารางการอบรม (ในภาคผนวก จ)

จากการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การพัฒนาหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย” สำหรับครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย ซึ่ง ครูผู้สอนที่ผ่านการอบรมได้นำความรู้ ทักษะที่ได้จากการเข้ารับการอบรมไปพัฒนาวิธีการจัด กิจกรรมประสบการณ์ให้กับเด็กแล้ว แต่ยังไม่มีการติดตามผล การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แต่ อย่างใด

ดังนั้นผู้ศึกษาซึ่งเป็นครูอยู่ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย และได้มี ส่วนร่วมในการอบรมครั้งนี้ โดยทำหน้าที่เป็นวิทยากรร่วมกับครูแกนนำระดับก่อนประถมศึกษา ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับครูผู้สอนที่เข้ารับการอบรมในครั้งนี้ จึงมีความสนใจ ที่จะติดตามผลการนำความรู้ ทักษะที่ได้จากการเข้ารับการอบรมไปประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทาง ในการปรับปรุง ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของครูผู้สอน ซึ่งนับได้ว่าเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ หรือจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการพัฒนาหุปัญญา เพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยสำหรับครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่ผ่านการอบรม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาในการนำ กระบวนการพัฒนาหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไปใช้
3. เพื่อศึกษาผลที่ได้จากการใช้กระบวนการพัฒนาหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ของ เด็กปฐมวัย

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตของประชากร

1.1 ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนา
พหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย

1.2 นักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในโรงเรียนแกนนำที่สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย โรงเรียนชุมชนบ้านคายน โรงเรียน
บ้านสันตันหมื้อ โรงเรียนบ้านสันป่าเทียว โรงเรียนโชติคุณเกษม (บ้านเมืองงาม) และโรงเรียน
บ้านแม่สาว

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วยความรู้ 3 ด้าน ได้แก่

2.1 การจัดกิจกรรมการสอน โดยใช้กระบวนการพัฒนาพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้
ของเด็กปฐมวัย

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรม
การสอนโดยใช้กระบวนการพัฒนาพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

2.3 พฤติกรรมและผลงานของเด็กเกี่ยวกับพัฒนาการทางพหุปัญญา 8 ด้าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การฝึกอบรมวิธีการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ การ
เตรียมความพร้อมสำหรับเด็กปฐมวัย เมื่อวันที่ 14-16 กรกฎาคม 2542 ณ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 12
อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ จัดโดยสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย ซึ่งมีวัตถุประสงค์
เพื่อพัฒนาครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาทุกคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการพัฒนาพหุปัญญาและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน
ความรู้และประสบการณ์การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา รวมทั้งการจัดบรรยากาศใน
ห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

พหุปัญญา หมายถึง สติปัญญาที่หลากหลาย ได้แก่ สติปัญญาด้านภาษา สติปัญญาด้าน
ตรรกะ และคณิตศาสตร์ สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ สติปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว
สติปัญญาด้านดนตรี สติปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ สติปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง และ
สติปัญญาด้านการรักธรรมชาติ

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุ 4-6 ปี ซึ่งเข้ารับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนแกนนำ
ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา
2542

ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง ผู้ที่มีผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การพัฒนาพหุปัญญา เพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย”

กระบวนการพัฒนาพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่หลากหลายเพื่อพัฒนาพหุปัญญา ได้แก่ กิจกรรมเส้นเชือกมหัศจรรย์ กิจกรรมวงปีต้นไม้ กิจกรรมสร้างแพ กิจกรรมแก้วน้ำวิเศษ กิจกรรมภาษาโลกพระจันทร์ กิจกรรมนิทานพับเรือกระดาษ กิจกรรมหนังสือเดินทาง กิจกรรมพื้นที่กระเป๋ากิจกรรมประดิษฐ์เครื่องครัว กิจกรรมหุ่นมือ กิจกรรมผลิตสื่อจากเศษวัสดุ กิจกรรมฝ่ามือฝ่าเท้า กิจกรรมอาหารสำหรับเด็ก กิจกรรมนันทนาการ (เพลง) กิจกรรมเกมและการเคลื่อนไหว

ผลที่ได้จากการใช้กระบวนการพัฒนาพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมและผลงานของเด็กที่แสดงออกถึงพัฒนาการด้านคำพูด/ภาษา ด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ ด้านดนตรี/จังหวะ ด้านความถนัดทางกาย ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความเข้าใจตนเอง และด้านการรักษารัชมชาติ ซึ่งประเมินได้จากแบบสังเกต บันทึกพฤติกรรมและแบบประเมินผลงาน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ช่วยให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจใช้กิจกรรมส่งเสริมพหุปัญญาต่อไปในระดับปฐมวัย
2. ช่วยให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพหุปัญญา